

بررسی وضعیت اشتغال کارآموزان در رشته‌های مربوط به بخش صنعت در برنامه‌ی سوم توسعه: استان مازندران

* حجت صفار حیدری
** سید عبدالله خاوری

چکیده

اداره‌ی کل آموزش‌های فنی و حرفه‌ای استان مازندران در طی برنامه‌ی سوم (۷۹-۸۱) موفق به آموزش بیش از ۲۲۰۰۰ نفر در بخش صنعت شده است که از لحاظ کمی قابل توجه است. از این رو مقاله‌ی حاضر برگرفته از پژوهشی با همین عنوان، بر آن است تا تصویری از وضعیت اشتغال مهارت آموختگان سازمان، با توجه به نوع و میزان اشتغال آنان، ارائه کند. برای انجام یافتن این کار از دو گروه کارآموزان و کارفرمایان نظرسنجی شده است. برای تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و آزمون آماری خی دو استفاده گردید. نتایج به دست آمده نشان داده است که علی‌رغم کوشش‌های کمی سازمان در جهت تربیت نیروی انسانی، مسأله‌ی اشتغال کارآموزان آموزش دیده همچنان باقی است. همچنین نتایج به دست آمده نشانه‌ی تفاوت استفاده از فرصت‌های شغلی میان زنان و مردان به نفع دسته‌ی اخیر می‌باشد. رضایت کارفرمایان از آموزش‌های آموزش‌دیدگان شاغل در حد متوسط می‌باشد و این نکته ضرورت توجه به افزایش کیفی آموزش‌هایی را که ارائه می‌شود، نشان می‌دهد.

واژه‌های کلیدی:

آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، صنعت، اشتغال، استان مازندران

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

* استادیار دانشگاه مازندران
** کارشناس ارشد رشته‌ی مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی

مقدمه

از ویژگی‌های جهان مدرن، ارزش فزاینده‌ای است که آدمی برای علم و فن قائل است. علم و به ویژه فن بر چگونگی زندگی آدمی تأثیر شگرفی گذاشته و مناسبات او را با طبیعت دگرگون ساخته است. انسان مدرن با تصرف در طبیعت که با کارگیری علم و فن انجام گرفته، توانسته است سطح زندگی را دگرگون کند. از فایده‌های علم و فن رفاه زندگی اجتماعی است. مناسبات اقتصادی در جهان امروز کاملاً تحت تأثیر علم‌ورزی و فناوری قرار دارد. از این‌رو توسعه‌ی جوامع در حال حاضر به میزان برخورداری آنان از علم و فن بستگی دارد. از سوی دیگر برخورداری از علم و فن خود تابعی از نظام آموزشی رسمی و غیررسمی موجود در جامعه است. بی‌گمان جوامع پیشرفته‌ی اقتصادی و صنعتی از نظام کارآمد آموزشی نیز برخوردارند؛ نظامی که نیروی انسانی لازم را در سطوح مختلف برای بخش‌های مختلف اقتصادی و صنعتی آموزش می‌دهد. از این‌رو «در درستی این اعتقاد آلفرد مارشال که دانش نیرومندترین موتور تولید است تردیدی وجود ندارد. پیشرفت دانش، کیفیت سرمایه‌ی انسانی را افزایش می‌دهد.»^(۱) نگاهی گذرا به تحولات علمی و فنی از دهه‌ی پایانی ۱۹۷۰ میلادی به بعد نشانه‌ی اهمیت محوری نیروی انسانی در توسعه‌ی صنعتی است.^(۲)

در حال حاضر آموزش نیروی انسانی ماهر و کارآمد در تحولات و پیشرفت‌های اقتصادی به ویژه در کشورهای در حال توسعه نقش مهمی دارد. آموزش نه تنها در کاربرد فن‌آوری پیشرفته برای تولید کالا بلکه در به کارگیری روش‌های مؤثر مدیریتی، انگیزش، نوآوری و خلاقیت نیز اثرمی‌گذارد. کشورهایمانند ژاپن و آلمان^(۳) نمونه‌های گویایی از اهمیت و تأثیر نیروی انسانی در توسعه‌ی صنعتی و اقتصادی هستند.

نظام‌های آموزشی کشورهای جهان سوم به شدت در ماهیت، میزان توسعه‌ی آن‌ها تأثیر می‌گذارند و خود نیز از آن تأثیر می‌پذیرند. به عبارت دیگر فعالیت‌های آموزشی چه رسمی و چه غیررسمی در هر کشوری زیربنای حرکت به سوی توسعه‌ی منابع انسانی تلقی می‌شود. از آن جایی که در کشورهای مذکور نوع اقتصاد بر وضعیت معیشتی آدمیان تأثیرگذار است، طبیعی است که تحولات فنی و آموزش‌هایی که برای افزایش کارایی نیروی انسانی ارائه می‌شود، می‌تواند در بهبود سطح زندگی تأثیر به‌سزایی داشته باشد. از این‌رو است که در کشورهای جهان سوم نهادهای آموزشی

ارتباط تنگانی با بخش‌های اقتصادی که خود متأثر از توسعه‌ی فنی هستند دارند و هدف‌ها و برنامه‌های خود را بر اساس این بخش تدوین می‌کنند.

با این همه توسعه‌ی منابع انسانی و برنامه‌ریزی برای آن از جمله مسائل مبتلا به کشورهای جهان سوم است. به عنوان نمونه بعضی بر آن هستند که ایران از لحاظ دارا بودن نیروی انسانی بالقوه از وضعیت خوبی برخوردار است، با این همه وضعیت کنونی چندان رضایت‌بخش نیست.^(۴) تربیت نیروی انسانی ماهر از برنامه‌ی سوم (۱۳۴۱-۱۳۴۴) به بعد مورد توجه قرار گرفت. یکی از مهمترین هدف‌های برنامه‌ها این بود که نیازهای نیروی انسانی بخش‌های دیگر را تأمین کند و نیز برنامه‌های آموزشی به خصوص آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به گونه‌ای طراحی شود که نیروی انسانی لازم را برای بخش‌های مختلف اقتصادی و صنعتی تربیت کند.^(۵) با این همه تجربه‌ی شش برنامه و اولین برنامه توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی نشان از آن دارد که کوشش‌های به کار بسته شده نتوانسته است کاملاً به اهداف خود نائل آید.^(۶)

با توجه به اهمیت تربیت نیروی انسانی در توسعه‌ی اقتصادی جامعه، طی دو دهه‌ی اخیر، تحقیقات گوناگونی درباره‌ی موضوع‌های مرتبط با آن انجام گرفته است. به عنوان نمونه نتایج تحقیقی که در سال ۱۳۶۱ به سفارش معاونت آموزش فنی و حرفه‌ای و سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران انجام گرفته، نشان داده است که میان نیازهای بازار کار و آموزش‌های فنی و حرفه‌ای تناسب وجود ندارد. پایین بودن کیفیت آموزش‌های هنرستانی از جمله دیگر مشکلاتی است که سر راه این نوع از آموزش‌ها قرار دارد. نتایج تحقیق دیگری^(۷) در استان آذربایجان نشان می‌دهد که بازار کار برای دختران آموزش دیده در مقایسه با پسران کمتر است و همچنین میان رشته‌های آموزشی فارغ التحصیلان و نوع شغلی که اختیار کرده‌اند تناسبی وجود ندارد. نتایج تحقیق دیگری در استان سمنان^(۸) نیز نشان می‌دهد که تعداد فارغ التحصیلان رشته‌های فنی و حرفه‌ای تکافوی نیاز استان را نمی‌کند و از سوی دیگر آموزش‌دیدگان مطابق با رشته‌ی آموزشی خود به کار مشغول نمی‌شوند. نتایج تحقیق ایزدی^(۹) در زمینه‌ی وضعیت اشتغال آموزش‌دیدگان سازمان فنی و حرفه‌ای در استان مازندران

نشان می‌دهد که در این استان نیز مسأله‌ی اشتغال آموزش‌دیدگان از یک‌سو، و ناچیز بودن میزان اشتغال زنان از سوی دیگر، از جمله مشکلات اساسی محسوب می‌شوند. برای تأمین نیروی انسانی کارآمد و آموزش‌دیده و بسط و گسترش دامنه‌ی اشتغال در طی برنامه‌ی دوم توسعه، اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای استان مازندران موفق گردیده است که نیرویی بالغ بر ۱۰۰/۰۰۰ نفر را در رشته‌های گوناگون به صورت داوطلب آزاد و معرفی شده از سوی دستگاه‌های اجرایی آموزش دهد.^(۱۰) این تعداد در طی برنامه‌ی سوم توسعه (۱۳۷۹-۱۳۸۰) تنها در بخش صنعت بیش از ۲۳۰۰۰ نفر بوده است که از لحاظ کمی قابل توجه است.^(۱۱)

در این مقاله به منظور بررسی نقش سازمان فنی و حرفه‌ای در تربیت نیروی انسانی در طی برنامه‌ی سوم محققین بر آن هستند تا بر پایه‌ی تحقیقی که در این زمینه انجام داده‌اند وضعیت اشتغال آموزش‌دیدگان رشته‌های مربوط به بخش صنعت را در استان مازندران، گزارش کنند.

روش تحقیق

تحقیق انجام شده با توجه به هدف تحقیق در دسته‌ی تحقیقات کاربردی، با توجه به کنترل متغیرها از جمله تحقیقات غیرآزمایشی و با توجه به روش جمع‌آوری اطلاعات از نوع زمینه‌یابی محسوب می‌گردد.^(۱۲)

۱- پرسش‌های تحقیق

پرسش محوری: با توجه به موضوع تحقیق پرسش محوری به این شرح می‌باشد: میزان دستیابی به اهداف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در بخش صنعت طی برنامه‌ی سوم توسعه در استان مازندران چگونه است؟ پرسش‌های ویژه: پرسش محوری فوق در قالب پرسش‌های ویژه زیر به تفکیک بیان گردیده است:

الف- چه تعداد از افراد آموزش‌دیده متناسب با نوع آموزش خود موفق به اشتغال در بخش صنعت شده‌اند؟

ب- میزان رضایت از آموزش‌های فرا گرفته شده از طرف آموزش‌دیدگان چگونه است؟

ج- میزان رضایت کار فرمایان از مهارت‌های آموزش‌دیدگان شاغل چگونه است؟

۲- جامعه‌ی آماری

جامعه‌ی آماری عبارت است از مجموعه‌ای از افراد یا واحدها که دارای حداقل یک صفت مشترک می‌باشند.^(۱۳) در این تحقیق به دو گروه جامعه‌ی آماری توجه شده است. گروه اول کلیه افراد آموزش‌دیده در رشته‌های مربوط به بخش صنعت (تعداد ۲۲۳۶۸ نفر) هستند که طی سال‌های ۷۹-۸۱ برنامه‌ی سوم توسعه در مراکز آموزشی ۱۵ گانه‌ی شهرستان‌های استان مازندران آموزش‌دیده‌اند. گروه دوم شامل کارفرمایان، صاحبان شرکت‌ها، کارخانه‌های صنعتی و کارگاه‌های استان (۱۵۰ نفر) هستند که یک یا چند کارمند یا کارگر آموزش‌دیده فنی و حرفه‌ای دارند. این عده به صورت تمام شماری بررسی شدند.

۳- نمونه‌ی آماری

مطابق با جامعه‌ی آماری دو گروه نمونه انتخاب شدند.

گروه اول: در این پژوهش ابتدا با استفاده از جدول کرجی و مورگان^(۱۴) تعداد ۳۸۰ نفر نمونه از جامعه‌ی آماری (تعداد ۲۲۰۰۰ نفر) انتخاب و سپس از طریق روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای تعداد نمونه برای رشته‌های موجود در مرکز مشخص گردیدند.

گروه دوم: تعداد ۱۵۰ کارفرما شامل مدیرعامل، مدیر پژوهش، مدیر آموزش، رئیس خط تولید، مدیرعامل امور مالی، شرکت‌ها و کارخانه‌های صنعتی استان بودند. در این گروه جامعه‌ی آماری به صورت تمام شماری مد نظر قرار گرفته است.

جدول شماره ۱. تعداد آموزش‌دیدگان مراکز فنی و حرفه‌ای استان در بخش صنعت
به تفکیک شهرستان و جنسیت در طی برنامه‌ی سوم (۱۳۷۹-۸۲)

نام شهرستان	زن	مرد	جمع
ساری	۱۴۶۵	۷۰۹۳	۸۵۵۸
امیرکلا	۴۶۳	---	۴۶۳
بابلسر	۷۱۳	---	۷۱۳
بهشهر	۴۷۶	۹۸۴	۱۴۶۰
بابل	۲۱۸	۱۰۵۱	۱۲۶۹
بندیپ	۴۳۷	۴۰۱	۸۳۸
تنکابن	۶۰	۱۰۸۸	۱۶۸۸
جویبار	۲۷۳	۴۹۷	۷۷۰
سوادکوه	۶۱	۴۰۲	۴۶۳
قائم‌شهر	۱۳	۶۱۶	۶۲۹
رامسر	۴۵	۱۲۱	۱۶۶
کیاسر	---	۲۶۵	۲۶۵
نور	۸۸	۱۵۸۱	۱۶۶۹
نوشهر	---	۹۹	۹۹
نکاء	۷۳۳	۵۵۰	۱۲۸۳
آمل	۱۹۴	۱۶۷۶	۱۸۷۰
جمع	۵۲۳۹	۱۶۴۲۴	۲۱۶۶۳

۴- ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات

برای جمع‌آوری اطلاعات از ابزارهایی چون مطالعه‌ی کتاب‌های موجود، مطالعه‌ی اسناد مکتوب و موجود در اداره کل و همچنین پرسشنامه‌ی استفاده شده است.

پرسشنامه تهیه شده شامل پرسشنامه‌ی ویژه‌ی کارآموزان و ویژه‌ی کارفرمایان می‌باشد.

الف- پرسشنامه‌ی ویژه‌ی کارآموزان: این پرسشنامه حاوی ۱۳ سؤال بسته پاسخ می‌باشد که در سه بخش تنظیم گردیده است. بخش اول اطلاعات مربوط به مشخصات فرد و مشخصات دوره‌ی آموزشی. بخش دوم پرسشنامه ویژه‌ی کارآموزان، به طرح پرسش‌هایی در خصوص وضعیت قبل و بعد از آموزش آنان اختصاص دارد. بخش سوم پرسش‌هایی است برای ارزیابی از میزان استفاده از آموزش‌های دیده شده، نوع آموزش‌ها و همچنین کیفیت آموزش‌ها.

ب- پرسشنامه‌ی ویژه‌ی کارفرمایان: پرسشنامه‌ی مذکور دارای هفت سؤال بسته است که نظر کارفرمایان را در مورد کیفیت آموزش‌های کارآموزان ارزیابی می‌کند.

۵- روایی و پایایی ابزار اندازه‌گیری

برای محاسبه‌ی روایی تعیین روایی پرسشنامه از نظرهای متخصصین تعلیم و تربیت و کارشناسان اداره کل فنی و حرفه‌ای استفاده شده است. همچنین برای محاسبه‌ی پایایی ابزار اندازه‌گیری از فرمول الفای کرونباخ^(۱۵) استفاده گردید. ضریب پایایی حاصله بر اساس فرمول زیر: برابر ۹۵ درصد بوده است.

$$r = \frac{j}{j-1} \left(\frac{1 - \sum s^2}{s^2} \right)$$

۶- روش‌های تجزیه و تحلیل اطلاعات:

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده از دو روش آماری توصیفی و استنباطی به شرح زیر استفاده شده است:

الف- روش توصیفی: شامل رسم نمودار و محاسبه‌ی شاخص‌های مرکزی و پراکنندگی از جمله میانگین و واریانس.

ب- روش استنباطی: با توجه به اسمی بودن مقیاس سنجش تحقیق از آزمون غیر پارامتریک
 خی دو استفاده شده است.

یافته‌های تحقیق

در پاسخ به پرسش اول که «چه تعداد از افراد آموزش دیده متناسب با نوع آموزش خود موفق به اشتغال در بخش‌های مختلف صنعتی شده‌اند؟» نتایج به دست آمده نشانه‌ی آن است که تنها ۱۹/۲ درصد افراد آموزش دیده در این بخش توانسته‌اند شغلی متناسب با آموزش خود به دست آورند. ۲۱/۸ درصد شاغلین به فعالیت اشتغال دارند که تناسبی با مدرک آموزشی آن‌ها ندارد و ۵۸/۹ درصد آموزش‌دیدگان نیز بی‌کار هستند. نتایج به دست آمده در جدول شماره‌ی (۲) نمایش داده شده است.

جدول شماره‌ی ۲. اشتغال در بخش صنعت متناسب با نوع آموزش

شاخص پاسخ	اشتغال مرتبط با مدرک آموزشی	اشتغال غیر مرتبط با مدرک آموزشی	بدون اشتغال	جمع کل پاسخ
فراوانی	۷۳	۸۳	۲۲۲	۳۸۰
درصد	۱۹/۲	۲۱/۸	۵۸/۹	۱۰۰

برای نشان دادن معنی‌دار بودن اختلاف میان پاسخ‌های داده شده از آزمون خی‌دو استفاده شد. نتایج به دست آمده در سطح اطمینان ۹۹ درصد نشان داد که اختلاف موجود معنی‌دار می‌باشد. به عبارت دیگر توجه به درصد افراد شاغل غیرمرتبط با مدرک آموزشی ۲۱/۸ درصد و با احتساب درصد افراد بدون شغل (۵۸/۹) درصد در مقایسه با درصد افراد شاغل مرتبط با مدرک ۱۹/۲ درصد اختلاف میان پاسخ‌ها معنی‌دار می‌باشد.

تحلیل پاسخ‌های داده شده بر حسب جنسیت کارآموزان نشانه‌ی تفاوت قابل ملاحظه میان اشتغال زنان و مردان است. همان گونه که جدول شماره‌ی (۳) نشان می‌دهد درصد اشتغال مرتبط با مدرک در مردان بیشتر از زنان می‌باشد.

جدول شماره‌ی ۳. اشتغال در بخش صنعت متناسب با جنسیت کارآموزان

جنسیت	اشتغال مرتبط با مدرک		اشتغال غیرمرتبط با مدرک		بدون اشتغال	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
زنان	۸	۱۰/۹۶٪	۱۴	۱۶/۸۷٪	۷۰	۳۱/۳٪
مردان	۶۵	۸۹٪	۶۹	۸۳/۱۳٪	۱۵۴	۶۸/۷٪
جمع	۷۳	۱۰۰٪	۸۳	۱۰۰٪	۲۲۴	۱۰۰٪

با این همه تعداد کارآموزان آموزش‌دیده‌ی بی‌کار همچنان معضلاتی را که سر راه اشتغال کارآموزان وجود دارد نشان می‌دهد. نتایج حاصله از تجزیه تحلیل پاسخ‌ها با آزمون خی دو نشان‌دهنده‌ی معنی‌دار بودن اختلاف در پاسخ‌ها در سطح با اطمینان ۹۹ درصد می‌باشد. در اینجا تفاوت معنی‌داری پاسخ‌ها میان اشتغال مرتبط با مدرک مردان در مقایسه با زنان در یک سو و مردان شاغل غیرمرتبط با زنان شاغل غیرمرتبط از سوی دیگر می‌باشد.

در پاسخ به پرسش دوم که «میزان رضایت از آموزش‌های فراگرفته شده از طرف کارآموزان چه مقدار است؟» حکایت از نگرش مثبت (۹۰/۷ درصد) نسبت به دوره‌های آموزشی مراکز فنی و حرفه‌ای دارد. از میان آموزش‌دیدگان تنها ۹/۳ درصد دارای نگرش منفی بوده‌اند. جدول شماره‌ی (۴) این وضعیت را نشان می‌دهد.

جدول شماره‌ی ۴. توزیع فراوانی نتایج نگرش‌سنجی از کارآموزان

پاسخ‌های مغشوش	جمع کل	ضعیف	متوسط	خوب	خیلی خوب	درجه
						متغیرهای نگرش
فراوانی و درصد فراوانی	فراوانی و درصد فراوانی	فراوانی و درصد فراوانی	فراوانی و درصد فراوانی	فراوانی و درصد فراوانی	فراوانی و درصد فراوانی	نوع آموزش
۱	۳۷۹	۱۰ (۲/۶)	۳۲ (۸/۴)	۲۰۱ (۵۳)	۱۳۶ (۳۵/۸)	

بررسی وضعیت اشتغال کارآموزان در رشته‌های مربوط به..... ۷۶

مدت آموزش	(۳۰)۱۱۰	(۵۴/۴)۲۰۰	(۱۱/۷)۴۳	(۳/۸)۱۴	۳۶۷	۱۳
کیفیت آموزش	(۲۷)۹۴	(۶۸)۲۳۹	(۳/۸)۱۳	(۰/۹)۳	۳۴۹	۳۱
امکانات کارگاه	(۳۰)۱۱۲	(۶۵/۹)۲۴۳	(۳/۵)۱۳	(۰/۲)۱	۳۶۹	۱۱
مربی کارگاه	(۵۹)۲۱۵	(۳۰)۱۰۹	(۱۰)۳۷	(۰/۸)۳	۳۴۶	۱۶

جدول شماره ۵ (۵) نمای کلی نگرش کارآموزان را نسبت به نوع آموزش‌هایی که دیده‌اند نشان می‌دهد.

جدول شماره ۵. جمع‌بندی نتایج نگرش‌سنجی از کارآموزان

شاخص	درجه	خیلی خوب	خوب	متوسط	ضعیف	جمع کل
فراوانی		۶۶۷	۹۹۲	۱۳۸	۳۱	۱۸۲۸
درصد		۳۶/۴	۵۴/۳	۷/۵	۱/۶	٪۱۰۰

تجزیه و تحلیل نتایج با استفاده از آزمون خی دو نشانه‌ی معنی‌دار بودن اختلاف میان پاسخ‌ها در سطح ۹۹ درصد می‌باشد.

تحلیل میزان رضایت از آموزش‌های ارائه شده بر حسب جنسیت تفاوت چندانی را نشان نمی‌دهد. بنابراین می‌توان گفت که زنان و مردان آموزش دیده تقریباً به یک اندازه از آموزش‌هایی که دیده‌اند رضایت دارند. جدول شماره ۶ (۶) میزان رضایت کارآموزان را از برنامه‌های آموزشی بر حسب جنسیت نشان می‌دهد.

جدول شماره ۶. میزان رضایت کارآموزان از برنامه‌های آموزشی بر حسب جنسیت

بدون اشتغال	جنسیت		درجات پاسخ	
	اشتغال مرتبط با مدرک	اشتغال غیر مرتبط با مدرک	خیلی خوب	خوب
۶۶۷	۳۵/۱	۴۸۳	۴۰/۷	۱۸۴
۹۹۲	۵۴/۳	۷۴۷	۵۴/۲	۲۴۵

متوسط	۱۹	۴/۲	۱۱۹	۸/۷	۱۳۸
ضعیف	۴	۰/۸	۲۷	۱/۹	۳۱
جمع کل	۴۵۲	%۱۰۰	۱۳۷۶	۱۰۰	۱۸۲۸

همان گونه که از جدول استنباط می‌شود تقریباً ۹۴/۹ درصد زنان و ۸۹/۴ درصد مردان از آموزش‌هایی که دیده‌اند رضایت دارند.

تحلیل پاسخ‌های داده شده به پرسش چهارم «میزان رضایت کارفرمایان از مهارت آموزش‌دیدگان چه میزان است؟» از سوی کارفرمایان، نشان می‌دهد که به طور کلی ۴۶ درصد آنان از مهارت‌های آموزش‌دیدگان رضایت داشته‌اند. ۵۳ درصد کارفرمایان از مهارت‌های آموزش‌دیدگان رضایت متوسط داشته‌اند. جدول شماره‌ی (۷) میزان رضایت کارفرمایان از مهارت‌های آموزش‌دیدگان را به تفکیک نشان می‌دهد.

جدول شماره‌ی ۷. توزیع فراوانی نگرش کارفرمایان را در مورد وضعیت مهارت‌های آموزش‌دیدگان کارآموزان

جمع کل	ضعیف		متوسط		خوب		خیلی خوب		درجه	متغیر
	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸		
۳۰	—	—	۳۳/۳	۱۰	۶۰	۱۸	۶/۶	۲	۲	نوع آموزش
۳۰	—	—	۴۳	۳	۵۰	۱۵	۶/۶	۲	۲	مدت آموزش
۳۰	—	—	۶۳	۱۹	۲۳/۱۳	۷	۱۳/۳	۴	۴	کیفیت آموزش
۳۰	—	—	۶۰	۱۸	۴۰	۱۲	—	—	—	امکانات کارگاه
۳۰	—	—	۴۳	۱۳	۵۳	۱۶	۳/۳	۱	۱	مربی کارگاه
۱۵۰	—	—	۵۳	۸۰	۴۰	۶۱	۶	۹	۹	جمع کل

تجزیه تحلیل آماری نتایج با استفاده از آزمون خی دو نشانه‌ی معنی‌داری پاسخ‌ها در سطح اطمینان ۹۹ درصد می‌باشد. یعنی توزیع پاسخ‌های داده شده تصادفی نبوده بلکه حکایت از نگرش واقعی کارفرمایان در مورد وضعیت مهارت‌های آموزش‌دیدگان دارد.

نتیجه‌گیری

گسترش مراکز آموزشی به ویژه مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای از ویژگی‌های جهان مدرن است. در حال حاضر درصد بالایی از جمعیت دنیا در این مراکز در حال آموزش هستند و هم چنین تقاضا و سطح پوشش این آموزش‌ها مخصوصاً در ایران نیز چشم‌گیر می‌باشد. به طور مثال آمارها نشان می‌دهد که سالانه حدود دو میلیون نفر در مراکز آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، دوره‌های مختلف آموزشی را طی می‌کنند.^(۱۶) یکی از فواید آموزش‌های فنی و حرفه‌ای خدماتی است که این نوع آموزش‌ها می‌توانند به گروه‌های محروم و آسیب‌پذیر ارائه دهند.^(۱۷) از این روست که نه تنها این آموزش‌ها اهمیت ملی دارند بلکه در سطح استانی و محلی نیز حائز اهمیت هستند. با این همه علی‌رغم اهمیتی که آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در توسعه‌ی نیروی انسانی و ایجاد فرصت‌های اشتغال دارد، «لیکن درصد بالای بی‌کاری در میان فارغ‌التحصیلان دوره‌های آموزش فنی و حرفه‌ای، سهم ناچیز آن‌ها در افزایش بهره‌وری واحدهای تولیدی و خدماتی... همگی از بحران کارکردی این دوره‌ها، یعنی فاصله‌ی قابل توجه بین اهداف و مزایای پیش‌بینی شده و نتایج و پیامدهای اخذ شده، حکایت دارد.»^(۱۸) تحقیقی که این مقاله به گزارش آن اختصاص دارد وضعیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و همچنین مسأله‌ی اشتغال آموزش‌دیدگان را در طی برنامه‌ی سوم توسعه در سطح استان مازندران بررسی می‌کند. بررسی نتایج حاصله از پرسش نخست در مورد انطباق میان مدرک آموزشی و نوع اشتغال نشانه‌ی آن است که کارآموزان آموزش دیده در دستیابی به فرصت‌های شغلی چندان موفق نبوده‌اند (۵۹/۹ درصد بی‌کار). از این رو سازمان نتوانسته به یکی از هدف‌های خود یعنی امر اشتغال برسد. نتایج این تحقیق به گونه‌ای نتایج گزارش از طرف توسط ایزدی و حیدری^(۱۹) را تأیید می‌کند. با این همه توجه به این نکته نیز لازم است که سازمان فنی و حرفه‌ای تنها

مؤسسه‌ی مسئول امر اشتغال نیست. از سوی دیگر عوامل گوناگون اجتماعی، سیاسی و اقتصادی نیز در اشتغال و عدم اشتغال تأثیر می‌گذارند.

تجزیه تحلیل وضعیت اشتغال زنان در مقایسه با مردان نیز گواه آن است که میزان اشتغال در میان مردان که در ارتباط با مدرک آموزشی خود مشغول به کار هستند به میزان قابل توجهی از زنان بالاتر است (۶۵ نفر مرد در برابر ۸ نفر زن). از این رو می‌توان بار دیگر این نکته‌ی مشهود را مورد تأکید قرار داد که مردان از فرصت‌های شغلی بیشتری در مقایسه با زنان برخوردار هستند.

تحلیل نتایج حاصله از نگرش آموزش‌دیدگان نسبت به آموزش‌هایی که دیده‌اند حاکی از رضایت آنان است. این نکته در مورد هر دو جنس نیز صادق است.

نتایج مربوط به میزان رضایت کارفرمایان از مهارت‌های آموزش‌دیدگان نشان می‌دهد که ۴۶ درصد کارفرمایان از تعداد ۱۵۰ کارفرما نسبت به مهارت‌های آموزش‌دیدگان رضایت دارند و ۵۳ درصد آنان از رضایت متوسط برخوردار هستند. نگاهی دقیق‌تر به نتایج به دست آمده حاکی از آن است که ۴۷ درصد کارفرمایان از نوع آموزش رضایت کامل داشته‌اند. حدود ۵۷ درصد نسبت به متغیر مدت آموزش اظهار رضایت کرده‌اند. حدود ۳۷ درصد کیفیت آموزش را راضی‌کننده دانسته‌اند و ۴۰ درصد امکانات کارگاه را خوب ارزیابی کرده‌اند و نهایت آن که حدود ۵۷ درصد مربی کارگاه مطلوب ارزیابی کرده‌اند.

پیشنهادها

با توجه به نتایج به دست آمده برای بهبود وضعیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای چه از بعد کیفی و چه کمی توجه به موارد زیر لازم به نظر می‌رسد:

- ۱- برای رفع موانع موجود سر راه اشتغال آموزش‌دیدگان پیشنهاد می‌شود که بین بخش‌های متولی آموزش و اشتغال مانند اداره کل کار و امور اجتماعی و اداره کل تعاون و اداره کل فنی و حرفه‌ای هماهنگی بیشتری برقرار شود.
- ۲- در نظرخواهی از کارشناسان و کارآموزان مهمترین مانع اشتغال آموزش‌دیدگان نظام بروکراسی تخصیص وام برای تأسیس کارگاه‌هایی به منظور تحقق طرح

خوداشتغالی است. به نظر می‌رسد که حذف و یا کاهش دامنه‌ی نظام مذکور امر اشتغال را تسهیل سازد.

۳- با توجه به بی‌کاری آموزش‌دیدگان از سرمایه‌گذاری بر روی رشته‌هایی که بازار کار ندارد، اجتناب شود. از این‌رو اجرای دقیق نیازسنجی پیشنهاد می‌شود.

۴- از آن‌جا که زنان نیمی از جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند و در عین نقش مهمی را در توسعه‌ی اجتماعی و اقتصادی برعهده دارند پیشنهاد می‌شود در ایجاد فرصت‌های آموزشی و شغلی برای زنان توجه بیشتری به عمل آید.

۵- با توجه به نظر مربیان و کارشناسان در مورد ارتقای سطح علمی آنان استفاده از روش‌های نوین آموزشی، استفاده از تجهیزات مدرن در آموزش و هم چنین تخصیص منابع کافی پیشنهاد می‌شود.

پی‌نوشت‌ها

۱- محمود متوسلی، سرمایه‌گذاری در نیروی انسانی و توسعه‌ی اقتصادی، مؤسسه‌ی تحقیقات پولی و بانکی، تهران، ۱۳۷۰، ص ۱۳۵.

۲- بایزید مردوخی، نقش نیروی انسانی در توسعه‌ی صنعتی برداشتی از جایگاه آموزش در تکوین سرمایه‌ی انسانی در اقتصاد و صنعت ایران، تهران، ۱۳۶۷.

۳- رجوع کنید به: حجت صفار حیدری، بررسی تطبیقی آموزش فنی و حرفه‌ای ایران و ژاپن، رساله‌ی فوق لیسانس، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ۱۳۷۰. و همچنین به: محمود مهرمحمدی، کندوکاو در برخی از ابعاد آموزش و پرورش جمهوری فدرال آلمان و مقایسه با جمهوری اسلامی ایران، پژوهشکده‌ی تعلیم و تربیت، تهران، ۱۳۷۶۳.

۴- صمد ایزدی و حجت صفارحیدری، بررسی وضعیت اشتغال کارآموزان آموزش فنی و حرفه‌ای استان مازندران طی برنامه‌ی دوم توسعه‌ی اقتصادی، پژوهشنامه‌ی علوم انسانی و اجتماعی، سال دوم، شماره‌ی چهارم، بهار ۱۳۸۱، ص ۳۸.

۵- یحیی فیوضات، مبانی برنامه‌ریزی آموزشی. تهران، نشر ویرایش، ۱۳۷۳.

۶- رک: فصلنامه‌ی هماهنگ، شماره‌های ۲۰ و ۲۵.

- ۷- بررسی میزان کارایی رشته‌های مختلف تحصیلی آموزش و پرورش در یافتن شغل مناسب با رشته‌ی تحصیلی، اداره کل آموزش و پرورش استان آذربایجان شرقی، ۱۳۶۱.
- ۸- فرهنگز کهک، بررسی میزان انطباق رشته‌های فنی و حرفه‌ای آموزش و پرورش با نیازمندی‌های استان سمنان و نیازسنجی نیروی انسانی فنی و حرفه‌ای در استان در ۷ سال آینده، استان سمنان، ۱۳۷۷.
- ۹- صمد ایزدی و حجت صفار حیدری، بررسی وضعیت اشتغال کارآموزان آموزش فنی و حرفه‌ای استان مازندران طی برنامه‌ی دوم توسعه‌ی اقتصادی، استان مازندران، اداره کل فنی و حرفه‌ای، ۱۳۷۹.
- ۱۰- صمد ایزدی و حجت صفار حیدری، ۱۳۸۱، ۳۹.
- ۱۱- آمار مذکور از اسناد اداره کل سازمان فنی و حرفه‌ای استان اخذ گردیده است.
- ۱۲- حسن پاشا شریفی و نسترن شریفی، روش‌های تحقیق در علوم رفتاری، چاپ دوم، تهران، ۱۳۸۰.
- ۱۳- رمضان حسن‌زاده، روش‌های تحقیق در علوم رفتاری، نشر ساوالان، تهران، ۱۳۸۲، ص ۹۸.
- ۱۴- رمضان حسن‌زاده، ۱۳۸۲، ص ۱۳۳.
- ۱۵- زهره سرمد و دیگران، روش‌های تحقیق در علوم رفتاری، مؤسسه‌ی انتشارات آگاه، تهران، ۱۳۷۹، ص ۱۶۹.
- ۱۶- ابراهیم صالحی، آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، مهارت‌های اساسی و تحولات اجتماعی مازندران، در: مجموعه مقالات اولین همایش نقش آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در تحولات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، اداره‌ی کل آموزش فنی و حرفه‌ای مازندران، ۱۳۸۳، ص ۱۶۴-۱۷۶.
- ۱۷- محمود شارع‌پور، بررسی رابطه میان نظام‌های آموزش فنی و حرفه‌ای و تغییرات اجتماعی- اقتصادی، مازندران، در: مجموعه مقالات اولین همایش نقش آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در تحولات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای مازندران، ۱۳۸۳، ص ۱۱۹-۱۶۱.

بررسی وضعیت اشتغال کارآموزان در رشته‌های مربوط به..... ۸۲

۱۸- ابوعلی و دادهیر، آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مدرک‌گرایی در ایران، مازندران، در: مجموعه مقالات اولین همایش نقش آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در تحولات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای مازندران، ۱۳۸۳.

ص ۳۱۹-۳۴۱.

۱۹- صمد ایزدی و حجت صفار حیدری، ۱۳۸۱، ص ۵۴.

منابع و مأخذ

- ۱- ایزدی، صمد. صفار حیدری، حجت: *بررسی وضعیت اشتغال کارآموزان آموزش فنی و حرفه‌ای استان مازندران طی برنامه‌ی دوم توسعه‌ی اقتصادی*. استان مازندران، اداره‌ی کل فنی و حرفه‌ای، ۱۳۷۹.
- ۲- _____: *بررسی وضعیت اشتغال کارآموزان آموزش فنی و حرفه‌ای استان مازندران طی برنامه‌ی دوم توسعه‌ی اقتصادی*، پژوهشنامه‌ی علوم انسانی و اجتماعی، سال دوم، شماره‌ی چهارم، بهار ۱۳۸۱.
- ۳- حسین‌زاده، رمضان: *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*، نشر ساولان، تهران، ۱۳۸۲.
- ۴- سرمد، زهره و دیگران: *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*، مؤسسه‌ی انتشارات آگاه، تهران، ۱۳۷۹.
- ۵- شارع‌پور، محمود: *بررسی رابطه میان نظام‌های آموزش فنی و حرفه‌ای و تغییرات اجتماعی-اقتصادی*، مازندران، در: *مجموعه مقالات اولین همایش نقش آموزش‌های*

- فنی و حرفه‌ای در تحولات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، اداره‌ی کل آموزش فنی و حرفه‌ای مازندران، ۱۳۸۳.
- ۶- شریفی، حسن پاشا و شریفی، نسترن: *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*، چاپ دوم، انتشارات سخن، تهران، ۱۳۸۰.
- ۷- صالحی، ابراهیم: *آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، مهارت‌های اساسی و تحولات اجتماعی*، مازندران، در: مجموعه مقالات اولین همایش نقش آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در تحولات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، اداره‌ی کل آموزش فنی و حرفه‌ای مازندران، ۱۳۸۳.
- ۸- صفار حیدری، حجت: *بررسی تطبیقی آموزش فنی و حرفه‌ای ایران و ژاپن*، رساله‌ی فوق لیسانس، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ۱۳۷۰.
- ۹- فیوضات، یحیی: *مبانی برنامه‌ریزی آموزشی*، نشر ویرایش، تهران، ۱۳۷۳.
- ۱۰- *فصلنامه‌ی هماهنگ: دبیرخانه شورای عالی هماهنگی آموزش فنی و حرفه‌ای کشور*، تهران، شماره‌های ۲۰ و ۲۵.
- ۱۱- کهک، فرهنگ: *بررسی میزان انطباق رشته‌های فنی و حرفه‌ای آموزش و پرورش با نیازمندی‌های استان سمنان و نیازسنجی نیروی انسانی فنی و حرفه‌ای در استان در ۷ سال آینده*، استان سمنان، ۱۳۷۷.
- ۱۲- متوسلی، محمود: *سرمایه‌گذاری در نیروی انسانی و توسعه‌ی اقتصادی*، چاپ اول، مؤسسه‌ی تحقیقات پولی و بانکی، تهران، ۱۳۷۰.
- ۱۳- محمود مهرمحمدی: *کندوکاو در برخی از ابعاد آموزش و پرورش جمهوری فدرال آلمان و مقایسه با جمهوری اسلامی ایران*، پژوهشکده‌ی تعلیم و تربیت، تهران، ۱۳۷۶.
- ۱۴- مردوخی، بایزید: *نقش نیروی انسانی در توسعه‌ی صنعتی برداشتی از جایگاه آموزش در تکوین سرمایه‌ی انسانی در اقتصاد و صنعت ایران*، تهران، ۱۳۶۷.
- ۱۵- ودادهیر، ابوعلی: *آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مدرک‌گرایی در ایران*، مازندران، در: مجموعه مقالات اولین همایش نقش آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در تحولات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، اداره‌ی کل آموزش فنی و حرفه‌ای مازندران، ۱۳۸۳.